

Jernej AMON PRODNIK
Katedra za novinarstvo, Fakulteta za
družbene vede, Univerza v Ljubljani

Alan Rusbridger
**Breaking News: The Remaking of
Journalism and Why It Matters Now**
Canongate Books, Edinburgh 2018,
464 strani, 20 £
(ISBN-13: 978-1786890931)

Alan Rusbridger je eno najbolj znanih imen britanskega novinarstva, saj je bil kar dve desetletji, med letoma 1995 in 2015, urednik časopisa *The Guardian*. Neposredno v novinarsko delo je bil vpet štiri desetletja, po odhodu iz Guardian pa je postal vodja vplivnega Reutersovega inštituta za preučevanje novinarstva na Univerzi v Oxfordu (*Reuters Institute for the Study of Journalism*). Nobenega dvoma torej ni, da je njegova osebna zgodovina idealna za razlago epohalnih sprememb, ki so jih v zadnjih desetletjih doživeli mediji in novinarstvo. S spremembami se je srečeval od znotraj, kot del sistema, ki je moral neprestano na novo premišljati svoje poslanstvo, norme in standarde delovanja, poslovne modele, ki so se v tem času močno spremenili, in tehnološke načine povezovanja z javnostjo.

Značilnosti Guardian v teh spremembah so bile primerljive z drugimi mediji po svetu in Rusbridger v predgovoru upravičeno piše, da gre v tem pogledu za univerzalno zgodbo; z dilemami, ki jih opisuje na podlagi svojih izkušenj, so se bila primorana soočiti vsa uredništva. Vendar je bila vloga Guardian sočasno tudi zelo

unikatna, saj gre kljub Rusbridgerjevi samokritiki za medij, ki je narekoval številne spremembe v svetu digitaliziranega novinarstva in postavljajal poznejše standarde. To mu je uspelo kljub okoliščinam, ki mu vsaj na prvi pogled pri tem niso šle na roko. Iz časopisa, ki je imel za britanske razmere razmeroma nizko naklado, je Guardian namreč postal najbolj popularen spletni medij z novicami na svetu, ki je povsem upravičeno redno pobiral nagrade za inovativnost na področju novinarstva. To mu je uspelo, kljub temu da je bil v sedemdesetih in osemdesetih letih dvajsetega stoletja na nacionalni ravni po nakladi šele na devetem mestu, za bistveno večjimi igralci, kot so tabloidi *Daily Mail*, *The Express*, *The Sun* ali *The Daily Mirror*, katerih dnevna cirkulacija se je gibala med dvema milijonoma (prvoomenjeni) in za danes neverjetnimi štirimi milijoni (zadnjeomenjeni), in tudi resnejšimi časopisi, kot sta *The Telegraph* ali *The Times*. Poleg tega je – za razliko od večine časopisov v kapitalističnih državah – Guardian od sredine tridesetih let dvajsetega stoletja lastniško organiziran v obliki neprofitnega sklada. Takratni lastnik in urednik časopisa C. P. Scott je bil na njegovem čelu kar 57 let, po njegovi smrti pa se je družina odločila, da bo časopis preprosto podarila skladu Scott Trust, ki bo skrbel za njegovo dolgoročno delovanje v javno dobro. S tem se je odrekla izjemno visoki kupnini, ki bi jo lahko prejela ob prodaji. Čeprav ni dobrodelna ustanova, je Guardian zato res več kot le biznis, in čeprav ga je ta lastniška struktura

morda kdaj omejevala, se skozi Rusbridgerjevo knjigo izkaže, da ga je bržkone tudi ščitila pred nasilnimi prevzemi, predvsem pa ga je obvarovala pred slepo gonjo za dobičkom in kratkoročnimi odločitvami posledicami odločitev, ki so bile značilne za številne druge medije. To je brez dvoma odločilno vplivalo na zaupanje, ki ga ta medij pri številnih bralcih danes uživa na globalni ravni.

Alan Rusbridger v knjigi z zgovornim naslovom, ki nakazuje krizo novinarstva, opisuje vse te značilnosti Guardian, njegovo unikatnost v razmerju do ostalih medijev, težavne poizkuse vpeljevanja uredniških odnosov, ki bi se bili sposobni odzivati na digitalizirano medijsko okolje in spremenjene navade občinstev, ter padanje naklad in popoln kolaps oglaševalskega denarja, ki je predstavljal osrednji vir financiranja množičnih medijev v dvajsetem stoletju. Knjiga se v prvih poglavjih teh sprememb loteva kronološko. Avtor med drugim opiše postopek analogne priprave tiskanega časopisa pri svojem prvem delodajalcu, ki je danes za večino mlajše generacije močno obskuren, nato opisuje začetke Guardian v devetnajstem stoletju (še pod imenom *Manchester Guardian*; časopis se je preimenoval leta 1959), začetno obdobje interneta ter prve korake časopisov v tem okolju. Vendar se na neki točki poizkus kronološkega prikaza sprememb izgubi in bralcu ni več povsem jasno, ali avtor še zmeraj poizkuša slediti tej logiki prikaza predmeta preučevanja ali ne. Pravega odgovora nimam, vsekakor pa je

kronološkega vračanja v času veliko, kar pomeni, da se marsikatera tematika, ki je bila načeta v prejšnjih poglavjih, kasneje znova pojavi v drugačni obliki.

Težava, s katero se je Rusbridger pri tem zagotovo srečal, je očitna: kljub temu da je na površini povsem jasno, kaj se je v zadnjih desetletjih dogajalo z mediji, so bile spremembe v resnici izjemno kompleksne, predvsem pa se je pri prilagajanju nanje moralo veliko več eksperimentirati kot dolgoročno načrtovati. Pravih odgovorov, kaj se bo zgodilo in kaj so najboljši modeli za prihodnost, namreč ni imel nihče, zato je večina strokovnjakov in tudi akterjev v medijskih in kulturnih industrijah (ne le v novinarstvu) lahko o njih le bolj ali manj uspešno ugibala. Kot vidimo danes, je bilo ugibanje časopisov v večini prej neuspešno kot uspešno, saj gre za velike poražence digitalne revolucije, najbrž celo večje od glasbene industrije, ki se je po letih te gob končno prilagodila na drugačno realnost. Kakorkoli že, vsekakor ta kompleksnost sprememb pomeni, da jih je skoraj nemogoče kronološko popisovati na linearen način, vsaj če hočeš bralki ali bralcu omogočiti njueno celovito razumevanje in pojasniti, zakaj so nekateri odgovori, ki se danes morda zdijo samoumevni, v času njihovega sprejemanja bili vse prej kot to. Še večja težava je, če hočeš v razpravo poleg tega umestiti še oseben, »insajderski« v pogled, občasno vanjo pripeljati nekatere teoretske razprave, s katerimi poizkušaš osmisliti spremembe, pojasniti značilnosti

britanskega medijskega prava in ga primerjati z ameriškim, ob tem pa se dotakniti še vseh velikih zgodb, ki jih je v času urednikovanja razkril časopis (in v primeru Guardianu teh ni bilo malo).

Če se sprašujete, kako je Rusbridgerju uspelo smiselno strukturirati in povezati to tematsko in narativno raznovrstnost v koherentno celoto, vas moram z odgovorom razočarati; na žalost mu je precej spodletelo. Glede na to da gre za precej obsežno knjigo, ki se bliža petstotim stranem, to nika- kor ni zanemarljivo dejstvo, saj pose- bej pri daljših delih struktura močno prispeva k bralni izkušnji in uspešne- mu navigiranju po tematskih sklopih. Precej pove že podatek, da je knjiga sestavljena iz triindvajsetih poglavij, pri čemer je prvih deset vsebinskih poglavij skupaj krajših od zadnjih pe- tih. O neuravnoteženosti pričajo tudi posamezna poglavja, saj so nekatera krajša od desetih strani, najkrajše jih ima sedem, druga pa se raztegnejo tu- di na petintrideset strani, pri čemer se avtor ni posluževal podpoglavij. Rus- bridger se kot novinar zagotovo za- veda, da način predstavitve določene tematike za bralko in bralca ni nepo- membena, zato je ta pomanjkljivost še toliko bolj nerazumljiva.

Če odmislimo strukturo, gre za knjigo, ki je napolnjena s fantastič- nim naborom vpogledov v delovanje novinarstva in predvsem britanske medijske industrije. Kot se dobro za- vedajo vsi, ki podrobneje spremljajo britanske medije, ima ta institucija v državi izjemno politično moč, ki so jo lastniki nemalokrat pripravljeno

brutalno izkoristiti za svoje lastne ci- lje. Rusbridger tem dilemam posveti precej prostora, na primer malverza- cijam časopisa *The Telegraph*, ki se ga je zaradi konsistentne podpore konservativni stranki prijel vzdevek *The Torygraph*, vendar jih na žalost ne navezuje na ustrezen teoretski apa- rat, kar je poleg strukture največja po- manjkljivost knjige. Čeprav se opira na nekatere teoretske razprave, se pri tem poslužuje predvsem popularnih avtorjev, kot so Chris Anderson, Clay Shirky, Don Tapscott ali Dan Gillmor, ki radi prestopijo na stran podjetniške promocije bombastičnih tehnoloških sprememb, zaradi česar so njihove te- ze znanstveno vprašljive, pavšalne in posledično pogosto kritizirane. John Dewey in Walter Lippmann se po dru- gi strani v knjigi pojavita tako mimo- grede, da si ne zaslužita niti navedbe med viri. Bralec potemtakem ne sme biti presenečen, če Rusbridger na ne- ki točki (v 19. poglavju) ugotavlja, da imajo različni tipi medijev pogosto diametralno nasprotna si stališča, kaj naj bi bilo jedro tematik v javnem in- teresu, pri čemer pa sam o tej dilemi ne poda zadovoljivega odgovora. Na- tančnega bralca bo zmotila tudi zgo- dovinska mitologizacija novinarstva, saj se Rusbridgerju večkrat zapiše, da je novinarstvo, kot ga poznamo *že sto- letja*, v nevarnosti ali da je novinarsko zasledovanje dejstev, ki je obstajalo v času, ko je sam začel z novinar- skim delom, staro *stoletja*. V resnici je na dejstva osredotočeno novinarstvo seveda staro le dobro stoletje in je po- stalo zares prevladujoče šele v dvajse- tem stoletju.

Močna stran knjige, ki brez dvoma odtehta vse omenjene pomanjkljivosti, je Rusbridgerjev pogled od znotraj, ko se dotakne vseh večjih zgodb v času svojega urednikovanja. Guardian je tisti medij, ki je bodisi razkril bodisi sodeloval z drugimi mediji pri razkritjih Edwarda Snowdna in Juliana Assanga, ki brez dvoma spadajo med največje novinarske zgodbe enaindvajsetega stoletja in so v mnogih pogledih pretresle obstoječi red. Guardian se je kot vodilni spletni medij uveljavil s pokrivanjem terorističnega napada 11. septembra 2001, ko je pridobil izjemno veliko mednarodno občinstvo, pod njegovim okriljem pa je delal tudi Nick Davies, ki je razkrival malverzacije v britanskih medijih in jih popisal v knjigi *Zgodbe s ploščate Zemlje* (v slovenščini je knjiga izšla leta 2011 pri založbi Ciceron). Davies je razkril tudi šokantna vdiranja v telefone, ki so se jih posluževali angleški tabloidi, kar je leta 2011 vodilo v ukinitev Murdochovega tabloida s 168-letno tradicijo *News of the World* in ustanovitev vplivne preiskovalne komisije, ki jo je vodil lord Brian Leveson. Tudi tisti, ki so te zgodbe spremljali podrobno, bodo v knjigi dobili nove informacije, posebej velika pa je pojasnjevalna vrednost dilem, s katerimi se je bil prisiljen soočati kot urednik, saj je moral krmariti med novinarsko ekskluzivnostjo, etičnimi dilemami in izjemnimi političnimi ter medijskimi pritiski, ki si jih le stežka predstavlja. Avtor v teh delih briljira, saj je šel Guardian zares v precej frontalnih bojeh s središči moči, kar mu je nakopalo veliko težav. Občasno Rusbridger

navrže tudi zanimivo anekdoto, bralke in bralci pa bodo bržkone najbolj uživali ob tistih o Daviesu, ki se je v enem izmed pogovorov avtorju med drugim zaupal, da so ga odrasli kot otroka pogosto pretepali, kar je po njegovih besedah osrednji razlog, da ga je v novinarskem delu zmeraj vodilo »globoko sovraštvo do ljudi, ki zlorabljajo svojo moč«.

Nič manj pomemben in informativen ni Rusbridgerjev vpogled v izgrajevanje Guardianove spletne identitete in njegovo povezovanje z bralci, ko so med konvencionalnimi mediji orali ledino. Za novinarstvo dvajsetega stoletja je bil značilen model enosmerne komunikacije, v katerem so bralci bolj kot ne pasivni prejemniki informacij. Ta model je postal z digitalizacijo velik anahronizem in obenem ovira za odgovorno novinarstvo, ki se zaveda svojih pomanjkljivosti. Vendar se je med največjimi tega najbolj očitno zavedala le Guardianova ekipa, ki je že zgodaj poizkusila novinarstvo čim bolj odpreti svojim bralcem. Leta 2006 so na primer predstavili znamenito sekcijo naslovljeno *Comment is Free*, v katero so svoje mnenjske prispevke lahko pisali bralci z vsega sveta. Guardian je odprl tudi več podstrani, namenjenih različnim strokam, vodstvo pa je odprlo komentiranje novinarskih prispevkov in spodbujalo novinarje, da so se – če so hoteli in je to bilo v njihovi moči – odzivali na mnenja bralcev (nekaj, kar je za slovenske medije še danes povsem nepojmljivo). Svoje delo so bralcem približevali tudi prek dogodkov in razprav v svoji kavarini, kjer so med drugim poizkušali

razložiti spremembe, s katerimi se so oča novinarstvo. Temu projektu odprtega novinarstva, kot so ga poimenovali pri Guardianu, Rusbridger upravičeno namenja veliko prostora, saj je tesno prepleten s kulturo časopisa in je povezan tako s specifično lastniško strukturo kot z demokratičnimi odnosi znotraj uredništva. Da je Guardianu v zadnjih desetletjih zares uspelo izgraditi skupnost bralcev in novinarjev, med drugim priča dejstvo, da od leta 2017 od bralk in bralcev prejmejo več denarja kot iz oglaševanja, čeprav spletna stran ostaja prosto dostopna vsem obiskovalcem. Posebej v teh točkah gre za poučno zgodbo, iz katere bi se nujno morali kaj naučiti tudi slovenski mediji.

Jaša VESELINOVIČ
Vrije Universiteit Amsterdam

Andreas Bieler,
Adam David Morton
**Global Capitalism, Global War,
Global Crisis**
Cambridge University Press,
New York 2018, 336 strani, 26.99 £
(ISBN 9781108452632)

Andreas Bieler in Adam David Morton sta dva izmed bolj vidnih kritičnih oziroma marksističnih preučevalcev mednarodnih odnosov in mednarodne politične ekonomije ter dolgoletna soavtorja. V najnovejši knjigi gradita na svojem minulem raziskovalnem delu, veliko pa je tudi tem in področij, o katerih še nista objavljala, a so v minulem poldrugem desetletju

zaposlovali raziskovalno skupnost marksistov na področju mednarodnih odnosov in mednarodne politične ekonomije. Rezultat je empirično zelo bogato delo, v katerem se avtorja prek enotnega in konsistentnega analitskega pristopa soočita z vprašanji imperalizma, neenakomernega in kombiniranega razvoja, kapitalističnih kriz ter hegemonije.

Že naslov obljublja veliko, skoraj preveč. In res, avtorja že na prvih straneh iz panoramskega pregleda ključnih globalnih družbenih procesov izpeljeta, da so vse dinamike – globalni kapitalizem (vzpon držav BRICS), globalna vojna (vojna v Iraku) in globalna kriza (kriza v evrskem območju) – med seboj povezane in soodvisne. Razumevanje teh procesov kot notranje povezanih zahteva historično materialistično metodo, ki presega ontološki dualizem, tako značilen za prevladujoče teorije mednarodnih odnosov, ki »delovanje« ločujejo od »struktur«, »politično« od »ekonomskega« in »materialno« od »idejnega« (6). V dveh teoretskih poglavjih, ki sledita, prepričljivo kritizirata težkokategorijske v svoji disciplini, kot so Robert Gilpin, Kenneth Waltz, Alexander Wendt, John Ruggie in Hidemi Suganami, ter s pomočjo filozofije notranjih odnosov Bertella Ollmana vzpostavita družbeno ontologijo in historicistično epistemologijo, ki jima omogoči analizirati strukturne omejitve kapitalizma ter različne strategije, ki jih znotraj tega lahko zasledujejo posamezni razredi. Te strukturne omejitve odločilno oblikujejo kapitalistična produkcijska razmerja,